

מדור הלכה

הרב פסח אליהו פאלק

מר"צ בק"ק גייטסהעד, מח"ס שו"ת מחזה אליהו וס' זכור ושמור, ועוד

קפה נמס שמעורבין בו פירורי קפה טחון

הגני לעורר על דבר חמור ביותר הנוגע לכמה מיני קפה נמס חשובים שמייצרים כעת ואינו ידוע לרבים, ולדעת הרבה מגדולי הפוסקים יש בשימוש בהם איסור דאורייתא, ואפילו יכניסם רק לכלי שלישי. והוא דהיום התחילו לערב עם קפה נמס מעולה קפה טחון לפירורין דקין עד כחמש עשרה אחוז. ופליטת פירורין אלו מוסיפה הרבה טעם להקפה. וכאשר הוא מעורב בהקפה כתוב על התווית (label) שיש בהקפה קפה טחון (ground coffee).

א. נתינת קפה נמס שאין בו קפה טחון לתוך כלי שני

א. יש לדעת דקפה נמס רגיל אין בו עצם פולי קפה כלל, רק הוא "הטעם כעיקר" שיצא מפולי הקפה, דמקודם מבשלים הפולים ברוב מים (אחר שנצלו) בכרי להפיק הטעם שבהם, ואח"כ מפרידים המים מהפולים וזורקים הפולים, ואחרי זה מאדים המים ונשאר האפריות שלפנינו שקורין נס-קפה שהוא "הטעם כעיקר" שיצא מהפולים ולא חלק מהפול עצמו. והאפר הזה נמכר בצורת אבק או בצורת גרעינים קטנים הנעשים מאבקת הקפה שמדביקים אותם זה לזה לצורת גרעינים. והעיקר לדינא הוא שקפה נמס הוא נאפה וגם מבושל, ולכן כמעט ועבר מיניה חשש של אפיה או בישול.

ב. אם יש בנתינת קפה נמס לתוך כלי שני חשש של בישול אחר אפיה: ולכאורה יש לחשוש בנוגע לקפה נמס שבגמר יבוש האפריות מכל משהו ליחות אולי החימום ההוא בכלל אפיה הוא, ואם כן נמצא שנעשה אפיה בישול ושוב אפיה. והנה לדעת הרבה פוסקים במצב כזה אין שום חשש של בישול אחר אפיה מאחר דשני תיקונים אלו כבר נעשו, ובתוכם הפמ"ג א"א סי' ש"ח ס"ק י"ז הובא בבה"ל שנזכיר להלן, והאגלי טל סי' ט' ס"ק ט"ו אותיות כ' וכ"א, והקצות השלחן סי' קכ"ד בדי השלחן ס"ק נ"ד. אבל הבה"ל סי' ש"ח סעי' ה' ד"ה יש וכו' חושש דאולי הפעולה האחרונה החלישה או אפילו ביטלה הפעולה שלפניה, ולדעתו כל שנאפה לבסוף יש לחשוש דעירוי חמין עליו הוי בישול אחר אפיה. וכן דעת הטל אורות הספרדי מלאכת אופה מ' ע"ב. וכן דעת תשו' פרי יצחק ח"א סי' כ'.

ולכן יש מחמירים לעשות כוס קפה דוקא בכלי שלישי ולא בכלי שני מאחר דלדעת הפמ"ג והמ"ב אין לחשוש לבישול אחר אפיה בכלי שלישי, ע' מ"ב שם ס"ק מ"ז. ושאלתי למומחים בעניני עשיית קפה ואמרו לי שהיבוש נעשה בתוך כלים ענקיים והמים אשר בהם הקפה נופלין מגובה בחלל הכלי אשר שם האויר חם בחום של 270 צזליוס עד למטה שאז הוא נופל כאפריות יבשה ברצפת הכלי. והחום למטה הוא 110 צזליוס שהוא פחות הרבה מהחום שבתחילת כניסת הקפה להתייבש. והנה החום הגבוה הוא כחום התנור וככוחו לאפות, והחום שמלמטה כנראה פחות טובא מחום התנור ואינו אלא חום בלי כוח לאפות. וקשה לדעת אם נתייבש הקפה מהמים עד למדה דשייך לאפותו כאשר הוא עדיין במקום גבוה מסובב בחום גבוה או רק מתייבש מהרוב מים אח"כ ולא נעשה בו אפיה. ולכן מחמת חשש המ"ב הנ"ל דנאפה ונתבשל ושוב נאפה דאסור שוב לבשלו משום בישול אחר אפיה יש שחוששים ליתן קפה נמס רק בכלי שלישי.

ופשוט שאין לחייב הציבור להתנהג כך, מאחר דהוי ברי ושמא דהמקילים ס"ל דאין חשש כלל והבה"ל ספיקא מספקא ליה. וניתוסף לזה דלא ברור כלל דהקפה נאפה לבסוף. וגם יתכן שהחום אינו נותן טעם להקפה כלל, כמו שאצל סוכר מקובל בעולם לא לחשוש להיבוש הגם שהוא ממש כמו זה של קפה, מחמת דפשוט שאין יבוש הסוכר משנה טעמו ואינו ממתיקו יותר, ע' בספר מאור השבת ח"ג עמ' צ"ג ד"ה אמנם וכו' שהאריך מאוד בכל הצדדים שי"ל בענין זה. וכן הורה האג"מ ח"ד סי' ע"ד תשו' ט"ז. וגם הארחות שבת נקט מעיקר הדין להקל בשאילתא דא, ע"ש פ"א הל' פ"ו. ולכן יש להזכיר נתינת קפה בכלי שלישי רק כהנהגה טובה לצאת מכל חשש.

ג. פשוט שאסור לשים פולי קפה קלויים בכלי שני דיש בישול אחר אפיה: אולם ה"קפה טחון" שמערבים עם האבקת קפה הוא נעשה מפולים שקולאים אותם וכותשים אותם ואין מבשלים אותם, והמשתמש בקפה הזה ומניחו בכלי שני פועל עליו בישול שעד הנה לא היה לו. והגם שכבר נאפה קי"ל כהיראים דיש בישול אחר אפיה וכמבואר בסי' שי"ח סעי' ה', ולכן גם אם נתרכך כל צרכו ע"י האפיה מ"מ חסר לו התיקון של בישול וזה יבא לו כעת ע"י נתינתו לרותחין. ולכן פשוט שאסור ליתנו בכלי שני, וכמבואר בשו"ע שם דמה שיש בו איסור דבישול אחר אפיה אסור ליתנו בכלי שני. ובעיקר באתי לעורר שגם בכלי שלישי יש פקפוק גדול אם אפשר להשתמש בו בשבת. וכל מי שפשוט לו שאין להשתמש בשבת בעלי תה גם בכלי שלישי גם בקפה זה אין לו להשתמש. ואפרש שיחתי בעז"ה.

ב. בסממנים (כגון פולי קפה ועלי תה) הפליטה היא הבישול

וכל שלא נגמר הפליטה לגמרי שייך בהם עוד בישול

ד. בסממנים אין דינא דאין בישול אחר בישול: הגם דקיי"ל דאין בישול אחר בישול וכל שנתרכך כל צרכו אין איסור אפילו להשימו בכלי ראשון שאינו על האש, מ"מ בסממני צבע קיי"ל דגם בנתבשלו זמן מרובה ונתרככו מאוד עכ"ז אסור להגיס אותם כשהם חמים. וז"ל המחבר או"ח סי' שי"ח סעי' י"ח "האלפס והקדירה שהעבירן מרותחין מעל גבי האור אם לא נתבשלו כל צרכן אין מוציאין בכף מהם שנמצא מגיס ואיכא משום מבשל, ואם נתבשל כל צרכו מותר, אבל צמר ליורה אע"פ שקלט העין אסור להגיס בו", והוא מגמ' רשבת (יח:). וג' טעמים נאמרו בהא דאסור להגיס צמר שביורה גם אחר שקלט הצבע. הר"ן פירש דהוא משום צובע, שכן מלאכת הצביעה להגיס תמיד כדי שלא יתחרך, והרא"ש פ"ג דשבת הי"א פירש משום דסממנים צריכין בישול לעולם כל זמן שמפליט יותר צבע, ועוד תירץ שע"י ההגסה נקלט הצבע בצמר יותר. וע' שעה"צ שם ס"ק קל"ח דלפי הטעם הראשון והאחרון לא יהא איסור אם הסממנים הם בתוך מים בלי צמר ואין דבר נצבע מהם, משא"כ להטעם האמצעי שסממנים צריכים בישול לעולם האיסור שייך גם כשאין צמר בתוך היורה דבישול סממנים הוי פליטת הצבע מהם ולא ריכוך הסממנים עצמם, וזה נמשך כל שאפשר להפליט עוד צבע מהם.

ה. בסממנים פליטת הצבע או הטעם הוא בישולם, ולא ריכוך הסממנים עצמם: בתשו' חת"ס או"ח סי' ע"ד מבואר דהא דבסממנים אמרינן דכל שמפליט עוד צבע לא נגמר בישולם, היינו דוקא בסממנים שבעיקרם אינם נאכלים, ועיקר השימוש בהם הוא להפליט צבעם, דריכוך הסממנים עצמם לא מעלה ולא מוריד דבעיקר אינם אוכלים. ומאחר דבישולם הוא "פליטת הצבע" כל שיש יותר צבע להפליט הוי כלא נגמר בישולם. אבל מאכל כמו בשר שנתבשל כל צרכו מותר לשרותו בתוך מים רותחים שאינם על האש מטעם אין בישול אחר בישול, הגם דעושה כן כדי שהמים יקבלו הטעם שיפליט הבשר לתוך המים, דמאחר דהבשר ראוי לאכילה בעצמו הרי הוא נחשב בגמר ריכוכו כמבושל כל צרכו וחל עליו ההיתר דאין בישול אחר בישול. וע"ש בתשו' חת"ס שמעיד בשם תשו' הגנת ורדים שפולי קפה ראויים לאכילה אחר בישולם. ולכן הורה החת"ס דאם כבר בישלו הפולים וריכוכו אותם כדבעי מותר לערות עליהם עוד חמין בשבת לעשות כוס קפה, דעל פליטת הטעם לתוך המים לא נתפס שם בישול, דפולי הקפה כבר נתבשלו ונאכלים ואין בישול אחר בישול.

וז'ל החת"ס בתוך דבריו "אלא שבספר הנ"ל כתב הכא [בעירו רותחין על פולי קפה שנתרככו] מוציא טעמו לתוך המים ויש בזה בישול אע"פ שכבר נתבשל כמו מגיס בצבע שביורה בראש ספ"ק דשבת דמייתי ב"י סי' ש"ח ולפענ"ד לא דק במח"כ, ואין ענין זה לזה, התם הסמנים אין בשולם לעצמם כלל ואינם ראויים לשום דבר רק להוציא צבעם שיקלטו הצמר הצבע ולא שייך אין בישול אחר בישול כי כל שלא קלטו כל צבעם לא נתבשלו, אבל דבר מאכל שנתבשל שראוי לאכול בפני עצמו, הרי כבר נגמר בישולו וכשנותנים מרק רותח על קטניות שנתבשלו יבש אין ספק שהמרק קולט טעם קטניות ועל שם כך שופכים עליה בשבת ואוכלים אותו כך. וכן תרגולתא דר' אבא בשבת קמא: אין ספק כששפכו עליה רותחין אותן רותחין נעשו רוטב ומרק של בשר וכו', וגדולה מזה מלח שנתבשל ממים יש מתירים לתתו לתוך התבשיל בשבת משום אין בישול אחר בישול והרי בודאי יהיב טעמא לתבשיל, מ"מ כיון שכבר נתבשל כל צרכו לאכול כך בטבולי יבש פת וצנון וכדומה, שוב לית ביה משום בישול. ולפ"ז קאפע שראוי לאכילה כשהוא קלוי וכתוש ואוכלים אותו כך כאשר העיד בתשו' גינת ורדים הנ"ל וכו' עכ"ל.

ו. עלי תה בכלל סממנים הם וכל שמפליטים טעם עדיון לא נתבשלו כל צרכם: ולפ"ד החתם סופר הנפלאים יוצא דעלי תה שנתבשלו מע"ש ועכשיו רוצה שוב לערות עליהם עוד רותחים כדי לעשות מהן יותר כוסות של תה אין להתיר דבר כזה, דעלי תה הוא ממש בבחינת סממנים ולא בבחינת אוכלים שבהם הקיל החת"ס. וכן מבואר בתשו' מהר"ם שיק אר"ח סי' קל"ב אות ב' וז"ל "בדין המובא שם בשם הפמ"ג בסי' ש"ח דאם כבר עירה מע"ש מים רותחין מכ"ר על הטע"ה ונתנגבו, מותר לערות עליהן בשבת מים רותחין מכלי ראשון דבבישול קי"ל אין בישול אחר בישול. ולענ"ד פשוט דאין לסמוך על זה, דאנו לא שמענו אלא דעירו מבישל אבל לא דעירו מבשל כל צרכו וכו' ובעלים וסממנים שבא הבישול רק להוציא המיץ שבהם ולא לצורך עצמן לא שמענו שיעור בישולם כל צרכם, ומסתבר כל זמן שיש בהם מיץ ונותן טעם ולא פסק ריחם וטעמם לא נתבשל כל צרכו ויש בהם בישול אחר בישול וכל בישול פנים חדשות וכו' וכבר כ' הרא"ש פ' כירה סי' י"א דסממנים צריכים בישול רב וכו' עכ"ל המהר"ם שיק.

ז. החילוק בין תבלינים (דמותרים בכלי שני) וסממנים (שאסורים גם בכלי שלישי): והגם דתבלין הוי מקשי הבישול ומותר לתת תבלין בכלי שני דלא יתבשל שם וכמבואר במשנה שבת מב) ובשו"ע אר"ח סי' ש"ח סעי' ט', נראה דסממנים ותבלינים שני דברים נפרדים הם, דתבלינים נאכלים יחד עם המאכל שהוא מעורב בו, דהמצאו בתוך המאכל מוסיף טעם להמאכל בין אם התבלין חי או מבושל, נמצא שהתבלין הוא עצמו דבר הנאכל. וכל שהוא דבר הנאכל ושייך בעצמו בישול אין בו גדר הבישול שיש בסממנים, ופליטת טעם ממנו אינו בישולו, גם אם כעת עדיין לא נתבשל. ולכן מותר לשים תבלין חי שהוא קשי הבישול לתוך תבשיל שהוא כלי שני לתבל בו את התבשיל, דמה שמתבל התבשיל אינו הוכחה שמתבשל ונתרכך כדבעי. [כגון שום ובצל

דלדעת המג"א שם ס"ק ט"ו בכלל תבלינים הם, ומוכן מאליו להתבשיל מושפע מהווייתם בתבשיל גם אם הם עצמם נשארו חיים בלתי מבושלים, איברא השעה"צ ס"ק ט"ט נקט דאלו השתים אינם בכלל תבלינים], משא"כ סממנים הבישול אצלם הוא פליטת הטעם היוצא מהם, ובזה לא שייך לדון שהם קשי הבישול דהא רואים שהם מפליטים טעם בכלי שני ואפילו בכלי שלישי. ולכן לא שייך לדון בהם דהוי כבר מבושל כל צרכו ואין בישול אחר בישול, דכל שיש יותר לפלוט מהם עדיין לא נגמר בישולם. והפירורי קפה שאנו דנים עליהם אין נאכלים כמו הקפה נמס, דאדרבה מוצאים אותם בתחתית הכוס בגמר השתיה מאחר שאינם נימוחים ברותחים ואינם עומדים לאכילה, והם רק מפליטים טעמם לתוך המים, ולכן מסוג סממנים הם ולא מסוג תבלינים.

ח. לרוב הפוסקים אסור לתת עלי תה שאינם מבושלים גם לתוך כלי שלישי: העולה מהנ"ל דבישול עלי תה כבישול סממנים דמי, ואפילו כבר נתבשל קשה טובא להתיר הכנסתו לכלי שני באשר בסממנים אין כלל דאין בישול אחר בישול, וק"ו בלא נתבשלו עדיין דאיסור גמור הוא להשתמש בהם בכלי שני, וכן כתב המ"ב סי' שי"ח ס"ק ל"ט דקרוב הדבר דקלי הבישול הם. ובאמת אפילו להשתמש בהם בכלי שלישי א"א להתיר, דהרי עינינו רואות גורל פליטת הטעם שיוצא מעלי תה כל שהם בחמים ואפילו הוא כלי שלישי. והגם שהמ"ב שם העתיק הקולא דפמ"ג הנ"ל דשייך בעלי תה הקולא דאין בישול אחר בישול ודחהו המהר"ם שיק, כבר תמה עליו הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל ח"א סי' צ', והתולדות שמואל סי' כ"ט אות ט' ותשו' חשב האפור ח"א סי' ע"ג, דקשה מאוד להעלים עין מדברי החת"ס והמהר"ם שיק הנ"ל. וכן נקט בס' שכיתת שבת בבאר רחובות סי' ע"ד להחמיר כשיטת המהר"ם שיק. והכו דלא להוסיף עליו ולהתיר נתינתם בכלי שני, דגם אם נאפו הרי קי"ל דיש בישול אחר אפיה וכלא נתבשל דמי, ובפרט דהאפיה של עלי התה הוא רק להוסיף טעם ולא לרכך, וכמעט ברור דגם מצד אפיה גופה לא נגמרה אפייתם וממילא אין שום צד היתר. ובעצם גם המ"ב ציין לדברי החת"ס והמהר"ם שיק בשעה"צ שם ס"ק ט"ג בשם ספר פ"ת שהעתיק דבריהם.

ג. פולי קפה צלויים פליטתם זהו בישולם ואסור ליתנם אפילו בכלי שלישי

ט. כל פולי קפה צלויים הם כהיום, ובכל זאת נראה שפליטתם הוי גמר בישולם: והנה המציאות היא שכל פולי קפה צולים אותם כדי לחזק טעמם ועי"ז משתנה צבעם מירוק לחום עמוק. וחלק קטן ממש כטפה מן הים מכל הפולים הנמצאים עוטפים אותם עם שוקולד והם נאכלים. ולענ"ד אין זה מעלה או מוריד לגבי ההנחה דקפה הוי בכלל

סממנים ובישולם נמשך כל זמן שאפשר להפליט טעם מהם. דפשוט הוא דאין להחשיב צליה שמכינה הפולים עבור מליזני בני אדם להפליט טעם מהם לצורך שתיית כוס קפה וגם מכינה הפולים עבור מיעוטה דמיעוטה האוכלים הפולים כמות שהם, כנגמרה הכנתו ואשר לכן מותר לבשלן בכלי שלישי (ולא בכלי שני מטעם בישול אחר אפיה), דפשוט דאין צלייתם גמר תיקונם בשום אופן שהרי נתגדלו להיות קפה העומד לשתייה, ולזה אינם ראויים עד שיפלטו הטעם מהם דרך בישול. וע' תשו' מהר"י אסאד סי' ל"ד שכתב דמאחר שאין אנו נוהגים לאכלו יש בו בישול לכו"ע. ונראה דה"ה אם החלק שנאכל הוא רק מיעוטא דמיעוטא הוי דבר שחסר בישול. וע' גם בספר בן איש חי שנה א' פרשת פנחס סעי' י' שכתב דהאוכל פולי קפה מברך עליו שהכל. ולכאורה כוונתו דהוי כאוכל פרי שמשתמש לתבלין שמברך עליו שהכל וכדאיתא בסי' ר"ב מ"ב ס"ק י' ע' ספר שערי הברכה פכ"ג הע' תרנ"ה, דהיינו דמובן מאליו דעיקר גידול פולי קפה בעולם הוא כתבלין לשתייה. ואיך נאמר שכבר נגמרה בישולו במה שעשהו ראוי להיות נאכל עם רוב סוקר או שוקולד, ועדיין חסר לו כל יעוד גידולו.

י. נראה דגם להחת"ס עירוי רותחים על פולי קפה צלויים הוי בישול גמור: ולפי הנ"ל צ"ע דברי החת"ס שהעתקנו לעיל אות ה' שדימה פולי קפה צלויים הנאכלים ע"י חלק מהעם לתרנגולתא דר' אבא, דכשם שמותר לשרות התרנגולת בחמין בשבת הגם דע"י פליטת התרנגולת נעשית המים מרק משום דאין בישול אחר בישול, כך מאחר דחלק מהעם אוכלים פולי קפה אפויים מותר שוב לשרותם בכלי שלישי הגם שהמים מתהפכין למשקה קפה על ידם, דגם בזה אינו נחשב כעושה תיקון בהפליטה לתוך המים כשם שהפליטה מהתרנגולת אינה נחשבת כעושה תיקון ושרי. ובעניותי לא אבין איך שייך לדמות הענינים זה לזה, דתרנגולת מבושלת עומדת לאכילה ובזה נגמר תיקונו, ומחמת דשייך לעשות ממנו מרק לא נגרע האמת שנגמר תיקונו, כאשר הוא ראוי לאכילה ועבור זה מגדלין אותו, משא"כ פולי קפה שהסיבה שמגדלין אותו בעולם הוא מחמת דרישת בני אדם לשתיית קפה, והיא התכלית המקובלת בעולם, לכאורה א"א לומר דמחמת שאפו הפולים וכבר הגיעו לכך שחלק מהעם אוכלים אותם עם שכבה של שוקולד להמתיקם, דמחמת זה נחשבים כל הפולים כנגמר תיקונם, ומה שמבשלים אותם בכדי להפליט טעמם ולעשות כוסות קפה אינו אלא כתוספת שימוש בעלמא. והוא לכאורה דבר תמוה שהרי בקפה כל יעודו מתחילת גידולו הוא עבור המשקה דיתהווה מיניה.

ואמרת דלדמות דבר זה לדברי הבה"ל בהלכות ברכת הנהנין סי' ר"ב סעי' ט"ו על הא דאיתא שם "על הסוכאר מברך שהכל" והוא מהרמב"ם, ומביא הבה"ל שהטור משיג עליו דלא דמי לדבש תמרים דהוי שהכל

דאין התמרים עומדים לסחיטת דבש מהם, ולכן הדבש נחשב כזיעה בעלמא והוי שהכל, משא"כ הני קנים עומדים בעיקרם לסחיטה והם כזיתים וענבים דהמשקה נחשב כעיקרם ומברכים עליו הגפן או העץ ולכן גם על סוכר הוה לן לברך האדמה. איברא הכסף משנה משיג על הטור דהטור לא ראה מעולם אותם קני צוקר, ובאמת בארץ מצרים ששם גדלים אותם הקנים הרי הם נמכרים לאלפים למצוץ אותם בפה וא"כ אין עיקרם דוקא לסחיטה ולעשות מהם צוקר, ולהכי אף שסוחטם לא עדיפי מפליטת שאר פירות דאינן אלא כזיעה וברכתם שהכל. ובזה הצדיק את דברי הרמב"ם שפסק שברכתו שהכל מהשגת הטור. ועל זה השיב הבה"ל ז"ל "בעיקר הדבר בודאי צדקו דברי הטור דעיקר פרי קנים האלו הוא הצוקר שעושים ממנו, שהוא דבר חשוב ולא משגיחים במה שכמה אלפים מוצצים בפה את העץ עצמו דאינו אלא הנאה כל שהוא ודבר טפל ובודאי עיקר נטיעתו הוא על דבר הצוקר" עכ"ל הנוגע לנר"ד.

וכהשגת הבה"ל על הכס"מ כן השגתנו על החת"ס, דאיך אפשר לומר שפולי קפה נגמר תיקונם ע"י אפייתם מחמת דכמה אלפים אוכלים אותם כמות שהם, בשעה שנטיעתם וגידולם הוא בלי ספק עבור המשקה קפה שעושים מהם ולא עבור המיעוט דמיעוטא שאוכלים הפולים עצמם, ולכן מן הסברא פליטת הטעם הוא גמר תיקונם, והוי בישול גם בכלי שלישי באשר למעשה כל מים חמים מפליטים פליטה גדולה מטעם הפול לתוך המים.

ולאור הערה גדולה זו נלענ"ד שהחת"ס הבין שאכילת פולי קפה נתפשטה מאד בתוך העם, עד די"ל דנטעו הפולים גם ארעא דהכי, ולכן י"ל שאחר שקלו אותם ונעשו ראויים לאכילה הרי הם כנגמרה הכנתם ושוב אין בו משום בישול. ולכן לפי המצב הקיים כהיום שרק חלק זעיר מהעם אוכלים אותו, גם החת"ס מסכים שפליטת הטעם הוי גמר תיקונם, ומאחר דגם בכלי שלישי יצא פליטה גדולה מהפולים ג"כ נכלל בבישול.

ד. קפה צלוי מפורר אינו ראוי לאכילה ועירווי רותחים עליו הוי בישול

יא. הבישול מועיל לאכילת הפול כמות שהוא, אבל לא לפירורי הפול אחר שנכתשו: לבד מכל הנ"ל יש לציין עוד לס' גינת ורדים בסי' ב' וז"ל "אמנם כשקולין אותה היא ראויה לכוס כשאר קליות, ומ"מ לא מפני זה יש צד להתיר ולומר דהויא דומיא דדבר שבא בחמין מלפני השבת שמותר לשרותו בחמין בשבת, וטעמא מפני שאחר שקולין אותה הם חוזרין וכותשין אותה הדק היטב, ואחר הכתישה לא חזייא כלל למיכל וכו' וא"כ עתה הקו"ה היא כתושה הרי לא חזייא כלל ואותו תיקון וכשרון שהיה לה בקליפתה חלף הלך לו, וחזר דינה להיות כדברים שלא באו בחמין מלפני שבת שאין שורין אותם בחמין בשבת וכו'" עכ"ל הגנ"ו.

יב. נתבשל כל צרכו עבור אופן אחד של אכילה ואינו כל צרכו עבור אופן שני של אכילה: ולהסביר עומק כוונתו עלי להקדים דמאכל שנתבשל כל צרכו ונתייבש מאד עד שא"א לאכלו בלי שריה בחמין, יתכן מאוד ששוב אין בו בישול דהוי בכלל אין בישול אחר בישול, בהיות שהבישול הראשון לא נעקר לגמרי, דבאמת המאכל עדיין מבושל לגמרי ורק שצריך שוב ריכוך מהירה שניה, והוי כמו לחם שאין בו משום טוחן הגם שהכל נדבק יחד דאין טוחן אחר טוחן, ע' סי' שכ"א ^{א"י 1284567} סעי' י"ב בהגה משום דהטחינה הראשונה ששינה גרעיני חיטים לקמח עדיין קיים. (ע' בביאור הגר"א שם ס"ק ט"ז שהוא מעיקר דינא דאין טוחן אחר טוחן כמו אין בישול אחר בישול, ולא מפרש שהיא הלכה חדשה בטוחן וכהבנת החזו"א או"ח סי' נ"ז ד"ה ענין אין וכו'). וע' בספר שביתת שבת מלאכת בישול בבאר רחובות אות כ"ז שדן בזה. ^{א"י 1234567}

ועומק כוונת הגנת וורדים הוא שפולי קפה יש להם שני אופני שימוש, והבישול תיקן הפולים לשימוש אחד ולא תיקנם לשימוש השני. ודבר זה הוי כמו המבשל בשר לריכוך ממוצע, דכאשר אוכלים חתיכות דקות של בשר הוא די רכיך כמות שהוא לרוב בני אדם, אבל אם רוצים לאכול חתיכה של בשר קצת עבה, עבור זה אין הבשר די רכיך לרוב בני אדם, ובזה מסתבר מאוד דהוי כלא נגמר בישולו. וכן בנר"ד לצורך אכילת הפול בשלימותו מספיק הקליה אבל אינו מספיק עבור פירורי הפול דאינם נאכלים והם באים לידי תיקונם רק ע"י פליטת הטעם שיש בהם. ועל זה א"א לומר אין בישול אחר בישול שמעולם לא נגמר בישולם.

וכבר נתבאר שמה שהחת"ס התיר לשפוך חמין על פולים קלויים ונקט שבין שלמים ובין כתושים ראויים לאכילה גם לכתחילה בהמדינה שאוכלים אותם וכמבואר בדבריו, וס"ל שמגדלים קפה עבור שני תכליות ודימה את זה לתרנגולתא דר' אבא, כל זה אינו שייך כלל להמצב שלפנינו. ומה שמוסיפין כהיום להקפה נמס גם קפה קלוי כתוש הוא חומר אוכל שכל הווייתו אינו אלא להפליט טעמו בשעת עשיית כוס קפה דשום אחד אינו אוכל קפה כתוש, והדבר קרוב למלאכה דאורייתא. וזה נכלל בלשון שו"ת מהר"י אסאד סי' ל"ד ד"ה ולהיות וכו' הרבה איסורי דאורייתא נעשים בבישול הקאפע גם אם רק מערה רותחים עליו במדינתנו שאין נאכל בעין כשהוא קלוי וכתוש, יש בישול אחר בישול לכו"ע עכ"ל.

יג. לדעת רוב הפוסקים פולי קפה אינם כתבלינים ואסורים בכלי שלישי: הנה דעת הגאון בעל אגרות משה זצ"ל (או"ח ח"ד סי' ע"ד בישול אות י"ח) היא דקפה חי מותר מעיקר הדין ליתנו בכלי שני ובכלל תבלינים הוא, וכבר לימדנו חז"ל שתבלינים קשי הבישול הם ומותר ליתנם בכלי שני. אמנם דעתו הגדולה בזה אינה כדעת כל גדולי האחרונים שאוסרים עשיית תה גם בכלי שלישי, (לכד מהפמ"ג א"א סי'

שי"ח ס"ק ל"ה שמתיר לעשותו בכלי שלישי, ע' ערה"ש סי' שי"ח סעי' כ"ח, מ"ב שם ס"ק מ"ז, והחת"ס והמהר"ם שי"ק הנ"ל שלכולם אסור לעשותו גם בכלי שלישי. וגם לא נחית האג"מ כלל להצד דקפה סממנים הוא ולא תבלין, ובישולו הוא הפלטת טעמו. וגם אינו מובן במה מחלק בין עלי תה ופולי קפה, ולכאורה לשיטתו שניהם תבלינים הם ומעיקר הדין מותר ליתנם בכלי שני. ובאמת עצם ההנחה שתבלין המבואר במשנה קאי על כל מיני תבלינים הנמצאים בעולם ולא על אלו שאנו יודעים שהיו ידועים בימי חז"ל, הוא דבר שפוסקים אחרים לא נקטו כן, ע' שביתת שבת מלאכת בישול בבאר רחובות סוס"ק ע' שדיבר אודות תבלינים וכתב "מיני תבלינים כמו כמון קנמון זנגביל וכו' מבואר בגמ' דמתבשל בכלי ראשון ולא בכלי שני" עכ"ל, הרי דנקט מיני תבלינים שהיו ידועים בימי חז"ל. וע' ספר הלכות שבת להג"ר שמעון איידער זצ"ל מלאכת בישול הערה נ"ה.

1234567

ה. אין לצדד שהקפה הטחון בטל בהקפה נמס

אוצר החכמה

יד. אין לצדד שגרעיני הקפה בטלים בתוך הקפה נמס: ואין לרדוף בנדר"ד ראולי פירורי פולי הקפה שהם המיעוט בטלים גבי הקפה נמס, וכמו שאין בישול בהקפה נמס כך אין בישול בפירורי פולי הקפה שכבר מעורבים עם הקפה נמס. חדא דחלוקים הם בטעמם, דזהו גופא הסיבה שמעורבים פולי הקפה לתוך הקפה נמס להוסיף בו טעם שאין בהקפה נמס, ונמצא שהוא ניכר בטעמו. ושנית, דנראה ברור שחסר בשם תערובת, שפירורי פולי הקפה ניכרים ממש ואפשר בקל לבררם מהקפה נמס, דאפילו יערה מים צוננים על הקפה הזה ויסבבהו עם כפית, כל הקפה נמס יתהפך לנוזל ולא ירד ממנו למטה ולא כלום, משא"כ פירורי פולי הקפה ירדו לתחתית הכוס. וכן אם יערה עליו רותחים, הקפה נמס ימס בתוך המים אבל הפירורים ישארו למטה כמו שידוע בקפה טורקי שכל הפירורין יורדים למטה ואינם נימוחים.

ועוד שלישית, שבעצם יש ספק גדול אם שייך ביטול ברוב לגבי מלאכת שבת כגון שג' רבעי המים שבכלי כבר מבושלין ועדיין חם קצת ורביע אינו מבושל, האם יש צד לומר שאין איסור עירוי כלי ראשון לתוך הכלי. ע' אגלי טל מלאכת אופה אות ל"א שכתב דלענין בישול אם עשה מעשה רק בהטפל להתבשיל לא שייך לפוטרו משום דבטל לגבי התבשיל, ולא דמי להא דסבר רבי יהודה (ביצה לז.) לענין תחומים דמים הבלועים אין בהם ממש, דהתם שאני שהוא מוליך עמו גם גוף העיסה, ונמשכו המים הבלועים כטפל גבי העיסה, ולכן אמרינן דהמים טפלין לעיסה וכשם שמותר להוציא את הקמח כך מותר להוציא את המים, וכהא דשנינו דהמוציא את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו, אבל כשאין עושה מעשה רק בהטפל לא שייך לפוטרו משום טפל ע"ש.

ולדבריו כשאין בישול בהמים שכבר נתבשל א"א לשאר המים שיש בו משום בישול להבטל לו. וכן בנר"ד לא יתבטל הקפה קלוי להקפה הנמס.

טו. היוצא מהנ"ל: דאם יש קפה חי בתוך הקפה נמס חייבים להכין עסענס (essence) מערב שבת: ולאור כל האמור, הסוף פסוק בענין זה הוא דקפה נמס שיש בתוכו פירורין של קפה אסור להשתמש בו בשבת ואפילו בכלי שלישי. וכבר הזכרנו שכתוב על הצנצנת של קפה באותיות בהירות שיש בו GROUND COFFEE קפה חי טחון, ולפעמים יש בו רק ג' אחוז ולפעמים יש בו עד ט"ו אחוז. והרוצה להשתמש בקפה זה בשבת יכין עסענס מהם מע"ש, ע"י שיערה רותחים על כמה כפיות מלאות קפה מע"ש, ויניחם לפלוט הרבה טעם (בערך ט"ו מינוט) ואחר עבור זמן זה הקפה הטחון ישכב בתחתית הכלי. ואח"כ יערה העסענס לכלי שני ויזרוק האפריות קפה ולא ישתמש בהם.

ע"כ מה שראיתי להעיר בדבר חמור זה שיכול להיות מכשול לרבים. ובהתבונני בספרים ראיתי שכן מסיק בעל ספר ארחות שבת. דהורה שפולי קפה או קפה טחון אין להשתמש בהם כלל בשבת אפילו בכלי שלישי, ע"ש בפ"א הל' פ"ה.

אור ליום ה' פרשת שמיני (בחור"ל) תשע"ה לפ"ק.

הרב פסח אליהו פאלק

מ"צ בק"ק גייטסהעד, ומח"ס שר"ת מחזה אליהו וס' זכור ושמור, ועוד

שימוש ויציאה בשבת עם מכשיר שמיעה

מוצ"ש פ' שופטים שנת תשע"ה לפ"ק

לכבוד הרבני היקר והחשוב, אב לבנים גדולים ומרביצי תורה בישראל, מוה"ר ... שליט"א מהיהודים היקרים בלונדון הבירה.

באתי בשורות אלו להודיע לך שדעת כמעט כל גדולי ישראל ובראשם הגאון הגדול ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שאין בעיה לישא ולהשתמש עם מכשיר שמיעה בשבת, דכאשר הוא באוזן הוא בטל לגוף האדם כשם שקמיע מומחה בטל להגוף, ע' או"ח סי' ש"א סעי' כ"ה. ולכן אין ביציאה לרשות הרבים עם המכשיר משום הוצאה, וע"י בספר שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ז הע' ק"ו וק"ח.

וכן לאחרים לדבר אליך דרך מכשיר שמיעה אין בזה שום איסור, בתנאי שהמכשיר דלוק מע"ש, ויש לו באטערי שישאר חי עד מוצאי שבת, ואז אין איסור, דההדלקה וחיבור החוטים דחושש החזו"א או"ח סי' נ' אות ט' דיש בזה משום בונה, ולדעת הבית יצחק חיו"ד סי' ל"ט יש בו משום איסורא דרבנן של מוליד, זה כבר נעשה בע"ש, ושוב אין שום פעולת